

התפלה בקול רם ובמתינות בהדרת רבינו הזקן

(לקראת י"ט כסלו, מתוך המבוא למהדורה החדשה של "אגרות קודש אדמו"ר הזקן")

המנינים המיוחדים

המנין המתפללים שלא ישנו סדר התפלה מברוך שאמר עד אחר שמונה עשרה, באם שישמעו לו אנשי עירו לכבוד מעכ"ת, להיות בשלום ובמישור עם המנין באמת לאמתו, ולא לעורר עוד מדנים ח"ו עם בניהם החפצים לילך למנין".

גם בוילנא התקיים במשך שנים מנין מיוחד לעדת החסידים, עד אשר בשנת תקנ"ז התחילו רדיפות המתנגדים נגד החסידים. רבינו כתב להם בראשית שנת תקנ"ח (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "מוטל עלינו חובה לשתוק ולסבול ולקבל היסורים באהבה ... ותקבלו שכר על הפרישה, ומלה בסלע ומשתוקא בתרין, כי עת לעשות לה".

וכך הורה להם רבינו באותו קיץ תקנ"ח (ראה אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "קיץ תקנ"ח ... שלחתי ... כמה בקשות ואזהרות, שלא יחזיק עוד במחלוקת לשם שמים, ולא לעשות מנין בפני עצמו".

קול מעורר הכוונה

ענין התפלה, וההתבוננות בעת התפלה המביאה לאהבת ה', נתבאר בספר התניא. אמנם לא נזכרה מעלת התפלה בקול.

אמנם באגרת הנ"ל אל ר' אלכסנדר משקלוב, ביאר רבינו את תוכן ענין התפלה בקול המעורר הכוונה (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "יסוד כל התורה לדעת את ה' להכיר גדלו ותפארתו בדעה שלימה ומיושבת בבינת הלב, שיתבונן בזה כל כך עד שתתעורר נפש המשכלת לאהבה את שם ה' ולדבקה בו ובתורתו ולחפוץ מאד במצותיו, אשר כל ענין זה נעשה לנו בזמן הזה על ידי אמירת פסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע לפניך ולאחריה, בפה מלא ובקול המעורר כוונת הלב".

לא רק שכל אחד לעצמו מתפלל בהתלהבות ובקול רם, אלא שרבינו תיקן שכך תהי' גם תפלת הצבור. הגיעה לידינו אגרת שכתב לאנ"ש בקהלת קאפוסט (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "אהוביי אחיי ורעיי, חזקו ואמצו במאד מאד, כמאמר רז"ל שהתפלה צריכה חיזוק, כאדם הנאבק עם שונאו שצריך להתחזק בכל כח ועוז ותעצומות, אף כי גם זאת שעת צלותא היא שעת קרבה. וכמו שבמלחמות בני אדם צריכים כל בני המלחמה להתאסף אל מקום אחד, להתחזק כולם כאחד ולא זה בכה וזה בכה, אף גם בתפלה יהי' עשרה לפחות כולם כאחד מתחילים מברוך שאמר ואילך, ואיש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק בקול חזק לייחד לאחד להרים קול אחד".

וכעין זה כתב רבינו לאנ"ש בוילנא, בראשית שנת תקנ"ח (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "לשרתו ולברך בשמו במקהלות בקולי קולות מקרב איש ולב עמוק וכל עצמותי תאמרנה".

בעת מאסרו של רבינו נשאל על ענין התפלה שחידשה החסידות שתהי' בהתלהבות ובאופן של כל עצמותי תאמרנה, וביאר זאת בתשובותיו למלשינות (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): התפלה בכוונה כנ"ל היא עזר וסעד לאדם לעמוד נגד יצרו הרע כל היום גם אחר התפלה לקיים כל מצות ה' בין סור מרע ועשה טוב כנ"ל, כי נשאר לו

אחד מהדברים הראשונים שהתקינה עדת החסידים, הי' קביעת מנינים מיוחדים, שבהם היו מתפללים אנ"ש בדרך החסידות, בחיות, במתינות, בקול רם, ובנוסח התפלה החסידי.

כבר בכתבי המתנגדים של שנת תקל"ב מתלוננים בזה על החסידים, הן על קביעת מנינים מיוחדים, והן על התפלה בקול רם, והן על שינוי נוסח התפלה. ושוב חזרו עליהם בכתביהם משנת תקמ"א ואילך.

בשנת תקנ"ז פרסמו המתנגדים בעיר שקלוב כרוז אל כל הקהלות, נגד החסידים המתפללים במנינים מיוחדים (ראה "חסידים ומתנגדים" ע' 151). שם בשקלוב הי' אחד בשם ר' אלכסנדר (אחר כך הי' לאחד מגדולי החסידים), שהשתדל לגונן על החסידים, שלא יפריעו בתפלותיהם. ורבינו כתב לו אז בענין זה (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "אף כי לא ידעתיהו ולא אכיר מראהו, אך לשמע און שמעתיהו אשר רוח ה' נוססה בו, שלא לעמוד בסוד משחקים המלעיגים בחפצים לעבוד את ה' באמת, עבודה שבלב זו תפלה ... בהוסדם יחד עלי לגזור גזירת שמד על התפלה, להתפלל כמותם דוקא בחפזון ובלי שום תנועה והרמת קול ... באתי לעורר נפש נדיבה ללבוש בגדי קנאה, לקנאות לה' ולתורתו להפר מחשבות ערומים, ולא תעשינה ידיהם תושיה, ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם". וממשיך ומבאר לפניו את תוכן ענין התפלה בקול ובהתבוננות המעוררת אהבת ה'.

הרדיפות נגד המנינים החסידים התחילו אז גם בשאר העיירות. כשהגיעו הרדיפות האלו לעיר סמיליאן כתב להם רבינו (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "באתי כמזכיר ומחזיר על הראשונות בכלל, ובפרט אל המתנדבים בעם לעמוד על העבודה זו תפלה בקול רם, להתחזק מאד בכל עוז ותעצומות נגד כל מונע מבית ומחוץ ביד חזקה כמשמעו" (אחר כך נדפסה האגרת באגרת הקודש שבתניא, בתור הוספה לאגרת כב).

אמנם בעיר אושאץ גברו הרדיפות של המתנגדים ביותר נגד המנינים של החסידים, ואז יעץ להם רבינו (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "מודעת זאת בארץ הרעש הגדול שבמדינתנו ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע בקרוב, ועל כן זאת העצה היעוצה על פני כל הארץ, לקיים מה שכתוב חבי כמעט רגע עד יעבור זעם, ועת לעשות לה' הפרו תורתך כתיב, ובגלל הדבר הזה השמרו בנפשותיכם מלהתיצב נגד הקמים עליכם כדי להתפלל במנין מיוחד. ובה' בטחתי שאל יעזבונו נצח סלה ועד, ובקרוב יחזיר העטרה ליושנה".

באחת העיירות שהתקיים בה מנין חסידי, רצה רבה של העיר לסגור את המנין. הוא כתב לרבינו, אשר הנערים מחויבים לשמוע בקול אביהם, שאינם רוצים שהנערים ילכו למנין החסידים ויתפללו בנוסח שלהם. רבינו השיב לו, דקיי"ל דבמילתא דלא שייך האב בגווה אין בו כח למחות בבו, ואשר אין איסור בשינוי הנוסח. אמנם מכל מקום הציע רבינו להתפשר (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "מפני שמעכ"ת כוונתו רצויה למצוה רבה, הבאת שלום, אף ידי תכון עמו, לצוות ולהזהיר על

שלא לשיח בעת התפלות

מיד בתחלת תקופת נשיאותו, לערך בשנת תקמ"ה, תיקן לכל המניינים של אנ"ש (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "לגזור גזירה שוה לכל נפש, שלא לשוח שיחה בטלה משיתחיל הש"ץ להתפלל התפלה עד גמר קדיש בתרא שחרית ערבית ומנחה וכו'. והעובר על זה בזדון ישב על הארץ, ויבקש מג' אנשים שיתירו לו נידוי שלמעלה, ושב ורפא לו".

ויתירה מזו תיקן, שגם קודם תחלת התפלה, לא ישחו בבית המנין. וכך נאמר ב"תקנות לאזניא" של שנת תקנ"ט-ס (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "לא ישחו שום שיחה בבית המנין קודם תפלת השחר, אפילו לדבר מצוה. ובכל מנין שלא יהיו נזהרים לקיים כל זה בוודאי יהיו מן הנדחים בשתי ידים בבואם למחננו, וירחיקום בכל מיני ריחוק ... משיתחיל הש"ץ הודו לא ילך שום אדם בבית המנין אנה ואנה, ובפרט לעבור כנגד המתפללים, שהוא איסור גמור מדינא דגמרא. על כן העובר ח"ו ירחיקוהו גם כן כנ"ל".

בזה לא הסתפק והוסיף ותיקן, שגם בין מנחה למעריב לא ידברו דברים בטלים, כי אם ילמדו כולם ביחד עין יעקב ושלחן ערוך אורח חיים (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "ועל כן רע בעיני המעשה אשר נעשה תחת השמש בכלל, ובפרט בין אחיי ורעיי הנגשים אל ה' הגשה זו תפלה, ואחר התפלה או לפני נעשה מושב לצים רחמנא ליצלן, כמו שארז"ל שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה כו' ... דהיינו בין מנחה למעריב כל ימות החול ללמוד בעשרה פנימיות התורה, שהיא אגדה שבספר עין יעקב ... וגם ללמוד מעט בשו"ע או"ח הלכות הצריכות לכל אדם".

שלא להתרשל בעבודת התפלה

הזכרנו לעיל את האגרת שכתב רבינו בשנת תקס"ב, ונדפסה בסוף ספר התניא, ובה מעורר אודות התפלה בכוונה ובמתנינות. ומוסיף וכותב (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "עד מתי יהיה זה לנו למוקש ולא די לנו בכל התוכחות והצרות שעברו עלינו ה' ישמרנו וינחמנו בכפלים לתושיה ויטהר לבנו לעבדו באמת". אמנם לא ביאר כאן מדוע באות כל הצרות דוקא מחמת חסרון התפלה בכוונה.

את הדבר הזה ביאר רבינו בשנת תקס"ד, כאשר הורגשה שוב חלישות בעבודת התפלה אצל חלק מאנ"ש, ואז כתב רבינו לאנ"ש (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "כידוע לנו שבכללות אנ"ש השומעים מילי דחסידות בעירנו יש מהם הרבה אשר אינם מקיימים מה ששמעו כראוי ונכון כדבעי כמו שאפשר להם לפי מוחם ולבם הטהור, והוא רק מחמת עצלותם לטרוח ולהטריח מוחם בעיון תפילה מעומקא דליבא ערב ובקר מידי יום ביום, רק בדילוג יום או יומים ... מזה נתעוררו עלינו מקטריגים רבים למעלה, וכאשר נתנה רשות לקטרג יש פתחון פה לבעל דין לחלוק לקטרג לבטלם מעבודתם שבלב לגמרי, כמאמר רז"ל אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כו', אם תעזבני יום וכו'".

ובאותה שעה הורה אל כ"ק בנו אדמו"ר האמצעי, ואל הרה"ק רבי אהרן מסטאראשעלע, לכתוב לאנ"ש (נספח **Error! Bookmark not defined.**): "לא טובה השמועה ... שנחלש ח"ו ההתעוררות שבלבם הטהור לה' אחד

לזכרון במוחו ולבו כל היום ... והנערים הנ"ל כשמתפללים בכוונה, הנה רתיחת הנערות גורמת להם לעשות תנועות משונות בלי כוונה בידיהם או ברגליהם, וגם בזקנים יקרה כן למקצתם לבד".

תקנות התפלה במתינות

עוד תיקן רבינו, שהתפלה בצבור תהי' דוקא במתינות (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "לא טובה השמועה שמעתי ותרגזו בטני אשר עם ה' מעבירים מלפני התיבה האיש החפץ בחיים ואריכות ימים של כל אנ"ש, שבמקדש מעט הזה של אנ"ש, כמארז"ל שלשה דברים מאריכים ימיו של אדם ואחד מהם המאריך בתפלתו. ואף גם מי שהשעה דחוקה לו ביותר ואי אפשר לו בשום אופן להמתין עד אחר עניית קדושה של חזרת הש"ץ הזה, הלא טוב טוב לו שלא לשמוע קדושה וברכו, מלירד לחייהם של החפצים בחיים, ואונס רחמנא פטריה".

שוב התקין בזה רבינו תקנות מפורטות יותר (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "זאת העצה היעוצה ותקנה קבועה חוק ולא יעבור עוד ח"ו, דהיינו לבחור אנשים קבועים הראוים לזה עפ"י הגורל או בריצוי רוב המנין, דהיינו שמתפללים מלה במלה בדרך המיצוע בקול רם, ולא מאריכים יותר מדאי ולא מקצרים וחוטפים ח"ו, ועליהם מוטל חובה לירד לפני התיבה כל אחד ואחד ביומו אשר יגיע לו ולאסוף אליו סביב סמוך, כל המתפללים בקול קצת עכ"פ ולא בלחש ולא חוטפים ח"ו, וכמבואר בתקנות ישנות בכמה עיירות, ועתה באתי לחדשן ולחזקן ולאמצן בל ימוטו עוד לעולם".

כעין זה כתב אז גם לאנ"ש בעיירות פרטיות. הגיעה לידינו אגרת שכתב לאנ"ש בבוחאב ישן (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "ולהאריך בזה, היינו מהודו ועד אחר שמו"ע, ערך שעה שלימה, לא פחות ... באתי כמזכיר תקנות קדומות, להיות מתפללים לפני העמוד כל איש ואיש ביומו הקבוע לו, ועליו מוטל הזירו לאסוף אליו עשרה מתפללים בקול, שיעמדו בסמוך לו להתפלל ביחד מהודו ועד אחר שמו"ע. והשאר כל אחד ואחד במקומו, ולא יהלכו אנה ואנה, שלא לבלבל כו' כנזכר בגמרא ופוסקים".

כשהתקבלה תקנה זו על ידי אנ"ש, כתב אליהם רבינו (אגרת * **Error! Bookmark not defined.**): "פותחין בברכה לברך ולהודות לה' כי טוב. שמועה טובה שמעה ותחי נפשי ... ועתה הפעם הנני יוסיף שנית ידי בתוספת ביאור ובקשה כפולה שטוחה ופרושה לפני כל אנשי שלומים הקרובים והרחוקים לקיים עליהם שכל ימי החול לא ירדו לפני התיבה הבעלי עסקים שאין להם פנאי כל כך, רק אותם שיש להם פנאי, או המלמדים או הסמוכים על שולחן אביהם, שיכולים להאריך בתפלת השחר ערך שעה ומחצה לפחות כל ימות החול, מהם יהיה היורד לפני התיבה ע"פ הגורל או ע"פ ריצוי הרוב ... וכגון דא צריך לאודועי שבדעתי אי"ה לשלוח לכל המניינים מרגלים בסתר, לידע ולהודיע כל מי שאפשר לו, וכל מי שיש לו פנאי להאריך ולעין בתפלה ומתעצל יהי' נידון בריחוק מקום להיות נדחה בשתי ידים בבואו לפה לשמוע דא"יח. ומכלל לאו אתה שומע הן, ולשומעים יונעם ותבא עליהם ברכת טוב ואין טוב אלא תורה".

בתפלה ... פן ח"ו יהי מההכרח להרחיקם מלבא בשער ה' ...
ודעת לנבון נקל, שכל דברינו אלה לא מדעתינו בלבד
הם, אלא על פי דעת אדמו"ר שליט"א שהשיענו
במרורים על כל הנ"ל, כי אין די באר במכתב גודל עוצם
מורת רוח שמקבל משמועות רעות כאלו כו' ... ויערה
עליהם רוח ממרום לקבל עול מלכות שמים שלימה באור
התורה ועבודה אמיתי אכ"ר".

ובאגרת נוספת כתב כ"ק בנו אדמו"ר האמצעי, בשמו
(נספח **Error! Bookmark not defined.**): "נצטויתי
מכאאמו"ר הרב שי', לכתוב בשמו תוכחת מוסר מאהבה
מסותרת לכללות אנ"ש, וביחוד להנערים הסמוכים על
שולחן אביהם או חותנם, הפנוים מכל עסק, שיתנו לבם
ויתעוררו תמיד בכל עת וזמן שמגיע זמן התפלה, שלא
יבואו בה בדרך קצרה כדרך ההמון רק לפטור העול בלבד
כו', כי לא זו הדרך ישכון בה גילוי אלקות".